

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים

גליון # 43

ארגון מוקדש לתיקון חטא המרגלים ולעורר על קדושת ומצות ישוב ארץ ישראל כמו שאמרו חז"ל מצות ישוב ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכמבואר במדרש תלפיות (ענף ארץ ישראל), יחד הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל כמו בעל המיחד קרקע לאשתו למזונותיה, והשכינה אין שורה בחוץ לארץ. ובספר חרדים (דף נ"ז), מצות עשה מן התורה לדור בארץ ישראל, שנאמר וירשתה וישבת בה.

חודש ניסן תשס"ג לפ"ק

זוה שאמרו חז"ל (סוטה ל"ד ע"ב) מרגלים לא נתכונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו וגו' וכתוב התם (ישעיה כ"ד, כ"ג) וחפרה הלבנה וכו' כי לבושתה ודאי נתכונו לומר אולי היא ארץ אוכלת יושביה, היפך ממה שנקראת ארץ החיים. ועל כן בשליחות המרגלים נאמר בראשון וראשונה וראיתם את הארץ מה הוא כלומר הארץ גופה תראו אם אינה מקיאה העם היושב עליה כי יש ארץ מגדלת גבורים וכו' כמאמר חז"ל בזה, וכנזכר שלפעמים הארץ שמגדלת גבורים הורגת החלשים, וזה היה עיקר שליחותם.

ספר באר מים חיים פרשת בלק - פרק יג

(א) (ב) וידבר ה' וגו' שלח לך וגו'. צריך להבין למה תפס הכתוב את אמצע הענין והוא תשובת הקב"ה למשה ומפני מה לא נזכר תחילה מה שאמרו ישראל למשה נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו וגו' (כמפורש בפרשת דברים (א', כ"ב) ומשה נמלך במקום כמאמר חז"ל (תנחומא בפרשה זו ה') ועל זה היתה תשובת הקב"ה שלח לך. גם להבין אומרו שלח לך ולא סתם שלח אנשים. ודרשת חז"ל (סוטה ל"ד ע"ב) ידוע. וגם לתרץ מה שהקשה הרב הקדוש בעל אור החיים מאין נמשך רעת *חטא* המרגלים אם מהמעשה מה ששלחו ישראל מרגלים הלא גם יהושע שלח מרגלים וכו'.

והנראה כי הנה חז"ל (תנחומא שם) אמרו שלח לך וגו' זה שאמר הכתוב (ישעיה מ"ד, י"ח) לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם. מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך אלא שהיה צפוי לפני הקב"ה שהם באין ואומרים לשון הרע על הארץ אמר הקב"ה שלא יאמרו לא היינו יודעין עונש של לשון הרע לפיכך סמך הענין לזה לפי שדברה מרים באחיה לקתה בצרעת וכו' ואף על פי כן לא רצו ללמוד וכו' עד כאן. והנה לפי זה יאמר הכתוב למעלה (בסוף פרשה הסמוכה) ותדבר מרים ואהרן במשה וגו' כלומר זה פלא והפלא איך שני צדיקים כאלה יעשו כזאת לדבר לשון הרע שידוע שהוא כמעט חמור מכל העבירות שבתורה. ובפרט במשה איש אלהים שעלה לשמים ומי אשר לא יירא לדבר בו. ואמנם סיבת הסיבות ברוך הוא נורא עלילות על בני אדם ונעשה הדבר הזה לכמה סיבות, א', בכדי לפרסם מעלות משה רבינו שהוא אדון

הנביאים ולבעבור נסות אותו בא אלהים (כלומר להגביה אותו) למען תהיה יראתו על פני בני אדם. ב', לפרסם בישראל שאין הקב"ה וברוך שמו מקפח שכר כל בריה וכמאמר חז"ל (סוטה ט' ע"ב) מרים המתינה למשה שעה אחת וכו' לפיכך נתעכבו לה כל ישראל שבעה ימים וכו'. והג', הוא העיקר הוא על דרך מאמר חז"ל (עבודה זרה ד' ע"ב) לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה וכו'. וכן אהרן ומרים לא היו ראויין לאותו דיבור אם לא בשביל שאמרו ישראל נשלחה אנשים לפנינו וגו' ומשה נמלך במקום, וגילגל שמו יתברך דבר אהרן ומרים קודם, כי אולי על ידי זה יקחו המרגלים מוסר לעצמם ולא יוציאו דבת הארץ רעה. כי מלשונם ז"ל שאמרו מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך וכו' משמע שאמירת ישראל נשלחה אנשים היה קודם מעשה מרים. דאם לא כן אין מקום לתמוה בזה, דלמא כן היה מעשה זו אחר מעשה זו. וממילא כיון שהיה קודם מעשה מרים ודאי היה קודם אסיפת זקנים. שהרי מזה נמשך דיבור מרים. שמרים בצד צפורה היתה בשעה שנאמר למשה (במדבר י"א, כ"ז) אלדד ומידד מתנבאים במחנה, אמרה צפורה אוי לנשותיהם של אלו וכו' כמאמר חז"ל (בספרי ומובא בילקוט רמז תשל"ז וברש"י). ואמנם סיבת הסיבות ברוך הוא וברוך שמו המתין בתשובתו לומר שלח לך עד שנתגלגל דיבור אהרן ומרים קודם, ומה שנעשה במרים הצדקת על ידי זה. בכדי שהמרגלים יקחו מוסר וייראו לנפשותם להוציא דבה רעה. ואכן המרגלים הגם שראו את זאת בעיניהם לא נתנו על לבם לירא מזה ועשו כחפצם הרע. ולזה רמזו בדבריהם ז"ל, זה שאמר הכתוב לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם. פירוש גם ממה שראו בעיניהם לא רצו לידע ולהבין שלא לעשות כן.

והנה להבין אם כן שאומרים נשלחה אנשים היה קודם המעשיות הנזכרים למה לא נזכר רעה זו בין רעת המתאוננים או המתאונים. ונראה דזה נכלל באומרים זכרנו את הדגה וגו' כי טוב לנו וגו' כי הנה לתת לב למה ששלחו ישראל מרגלים לחפור את הארץ. ולמשל אם יש לאדם שתי שדות לקנות שולח שלוחו לברור לו הטוב. אבל אדם ההולך במדבר ואין לו בית ליכנס בתוכו. ובא אדם ונתן לו בית ושדה האם שולח לראותו. יהיה מה שיהיה הכל טוב יותר ממדבר ציה. וכן בישראל הלא לא ניתן להם שתי ארצות לבחור איזה טוב יותר ומה שייך לראותו, הכל יפה יותר ממדבר נחש שרף ועקרב. ובפרט שקצו ביותר באכילת המן, ודאי טוב להם לבוא לארץ שדה וכרם.

ואמנם עיקר הדבר כי מענה בפיהם היה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ. כלומר על הארץ לבד צריך לחקור אם אינה ארץ אוכלת יושביה כי הנה יש ארץ מגדלת חלשים ויש ארץ מגדלת גבורים כמאמר חז"ל (במדבר רבה ט"ז, י"ב). והארץ שמגדלת גבורים אז החלשים שבתוכה אינן מאריכין ימים עליה לרוב תוקפה וחזקתה. וממילא אנו שנבוא ממדינה אחרת ואפשר אנו חלשים נגדה, ותקיא הארץ אותנו. וכללו זה באומרים שטוב היה לשבת במצרים כי אם היא ארץ אוכלת יושביה ודאי טוב לפנייהם לשבת בארץ שכבר גרו בה ונתרבו מאוד מאוד עליה. ולזה אמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם. וכמו שכתב בזה הרב האלשיך ז"ל שאכלו שם הדגים הרעים המאוסים ובאושים מה שהיו המצרים משליכים בשווקים וברחובות. כי ודאי לא נתנו להם המצרים דגים בחנם שאפילו תבן לא רצו ליתן להם בחנם ומכל שכן דגים כמאמר חז"ל (ספרי מובא ברש"י ובילקוט רמז תשל"ג). ואמנם שמו יתברך נתן להם שם כח וחיזוק שיאכלו אלו הדגים שאין אדם נותן פרוטה בעדם לרעתם והם אכלו מהם והיו בריאים וחזקים ועיין שם שהאריך. ובזה טענו שבמצרים היו בריאים וחזקים ואינם רוצים ללכת אל ארץ אוכלת יושביה. כלל הדבר שכללו בתלונת המתאונים גם כן שילוח מרגלים. וזה שאמרו

ז"ל (סוטה ל"ד ע"ב) מרגלים לא נתכנונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו וגו' וכתוב התם (ישעיה כ"ד, כ"ג) וחפרה הלבנה וכו' כי לבושתה ודאי נתכוונו לומר אולי היא ארץ אוכלת יושביה, היפך ממה שנקראת ארץ החיים. ועל כן בשליחות המרגלים נאמר בראשון וראשונה וראיתם את הארץ מה הוא כלומר הארץ גופה תראו אם אינה מקיאה העם היושב עליה כי יש ארץ מגדלת גבורים וכו' כמאמר חז"ל בזה, וכנזכר שלפעמים הארץ שמגדלת גבורים הורגת החלשים, וזה היה עיקר שליחותם. וסיימו ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב. הכל לראות אם מגדלת גבורים ואם היא הורגת חלשים כי יראו שאפשר הם חלשים נגדה. ולא האמינו באלהים לומר וכי עביד קודשא בריך הוא ניסא לשקרא. וכי אפשר שאחר כמה וכמה נסים גדולים ונוראים שעשה עמהם מיום צאתם ממצרים עד היום ההוא, מביאם אל ארץ לא טובה להרוג אותם בהרים. ועוד שהרי כבר אמר הקב"ה שבחה של ארץ ישראל בעודם במצרים שנאמר (שמות ג', ח') וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה וגו' כמאמר חז"ל (תנחומא בפרשה זו). ואגב זה אמרו גם כן ומה הארץ וגו' הטובה היא אם רעה וגו' השמנה וגו'. כי מענין לענין נתמשכו אשר כחשו בה' ח"ו שלא להאמין מה ששמעו מפורש מאתו שאמר ארץ זבת חלב ודבש. כי הגם שבכתוב מפורש שמשה אמר זאת להמרגלים מכל מקום ודאי לא אמר כי אם מה שהיה מוכרח לומר בשם העם שרצו בשליחותן כי הוא ודאי האמין בהקב"ה ובכל נפלאותיו אשר עשה. ואולם באמת שמשה כיוון בדבריו על צד מחשבתו לטוב שלא על כוונת מחשבת ישראל לרע וכמו שאמר הכתוב (דברים א', כ"ג) וייטב בעיני הדבר וגו'.

והענין הוא, על פי הנודע לחכמי לב שמה שסיבב שמו הגדול והנורא יתברך וציער את אוהביו בלקיחת שרה אל בית מלך מצרים, ונסיון יוסף באשת פוטיפר. הכל היה בכדי לישר דרך לפני בני ישראל שלא ישקעו ולא יטמאו ח"ו בטומאת מצרים עד שלא יהיו יכולין לצאת משם לעולם. וכמאמרנו בהגדת לילי פסחים ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו וכו' וכמו שאמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך כמאמר חז"ל (בראשית רבה מ', ו'). כי עיקר צאת ישראל מן הגלות הוא יציאת נשמותיהם מן הקליפות שהאומות נאחזין בהם וכשישראל זוכים במעשיהם ומוציאין את הנשמות מן הקליפות אז ממילא יצאו גופיהם מן גופות האומות. ואין דרך אחר ביציאה מהגלות כי אם באופן זה. כי כל עיקר שיעבוד ישראל תחת האומות הוא עבור שיעבוד נשמותיהם תחת יד הקליפות חיות האומות. ובכל מדינה ומדינה מקום שנשמות ישראל האלה הדרים שם, משועבדים תחת הקליפות הללו חיות האומות השוכנים שם, אז ממילא גם הגופים הללו משועבדים תחת הגופים האלה ורודים בהם כרצונם. ולולי ה' עזרתה לנו וגו'. וכשישראל זוכים להוציא נשמותיהם מן הקליפות, ממילא יצאו גם הגופים מגופי האומות, וכל הגוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו (על פי ישעיה מ', ט"ו).

והנה ישראל במצרים על ידי העינוי הקשה זכו להוציא נשמותיהם מן הקליפות. ואולם אם היו ח"ו נכשלים שם בעריות ובבעילות בת אל נכר, אז לא היה אפשר להוציאם משם בשום אופן כי היו נופלין לתוך עמקי הקליפות עד שאול תחתית. ואך פלא והפלא היה שם שששים רבוא ישראל הם ונשיהם כולם נשמרו ונגדרו בדבר הזה ולא נכשל אחד מהם. ונאמר בהם (שיר השירים ד', י"ב) גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום. ואמרו חז"ל (ויקרא רבה ל"ב, ה') גל נעול אלו הבתולות וכו' מעין חתום אלו הזכרים. הגם שלא היה להם אז התורה כלל והיה ביניהם עובדי עבודה זרה כמאמר חז"ל (שמות רבה ט"ז, ב'), מכל מקום בזה נגדרו ונשמרו, ובזכות זה יצאו

ממצרים כמאמר חז"ל (ויקרא רבה שם). ואמנם זה שישראל זכו לזה להיות נשמרים רד"ו שנה מתאווה קשה הזו ובפרט במצרים ששם תוקף הקליפה הזו שעל כן נקרא ערות הארץ, ועל כן היו המצרים שטופי זמה למאוד כמאמר חז"ל (תנא דבי אליהו מובא בילקוט רמז קפ"ב). הכל נמשך מכבישת הדרך שכבשו אבותינו במצרים וכמאמר חז"ל (ויקרא רבה שם). שבזכות נסיון שרה שלא נשמעה אל המלכות הגם שמאהבתו אותה כתב לה שטר כתובתה מכל ממונו בין כסף בין זהב ועבדים וכו' כמאמר חז"ל (בפרקי דר' אליעזר מובא בילקוט רמז ס"ח) והיה מוסר נפשו עליה כנודע. נגדרו כל הנשים בזכותה. ובזכות נסיון יוסף שלא שמע אל אשת פוטיפר נגדרו ישראל בזכותו.

ואמנם לא זה בלבד עשה אלהים לנו, כי גם מה ששלח יעקב אבינו אחי יוסף עשרה לשבור בר במצרים גם כן על זה הכוונה היה. כי הנה הרבה ריוח והצלה לפניו יתברך והיה יכול שמו יתברך להחיותם ברעב במקומם, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, שלא יצטרכו צדיקים כאלה לכתת רגליהם למקום טומאה כזה ערות מצרים. ואולם הכל היה בעבור זה כי עיקר קשיות הקליפה היה אז במצרים שעל כן היו שולטים מסוף העולם ועד סופו כמאמר חז"ל (תנא דבי אליהו מובא בילקוט רמז קפ"ב) כי קליפתם היתה שולטת על כל הקליפות והיה צריך עסק רב להכניעה עד שיהיו ישראל יכולין לצאת מתחת ידה. ועל כן שלח יעקב לשם עשרה בניו צדיקים מופלגים וכל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין ל"ט). ובזה בכח צדקתם היו מרביצים ומרגילים שם את הקדושה והכניעו את הקליפה, כי כשזה קם זה נופל כנודע. כי בכל מקום שאיש ישראלי מרביץ שם הקדושה לפי ערך הקדושה כן תוכנע הקליפה אשר שם. ויוסף הצדיק הבין זה בטוב. ואמר להם מרגלים אתם כלומר כי באתם הנה להרגיל הקדושה כאן ולהכניע הקליפה לכובשה תחת ידכם. ולראות ערות הארץ באתם, כי הצדיק בכל מקום אשר הוא משגיח בעיניו בראייתו לבד מגביה הקדושה משם ויכניע הקליפה. ועל כן באתם לראות את ערות הארץ בכדי להכניעה ולכובשה. והוא כעין מרגלים ממש שבאים בכדי לראות איך לכבוש המדינה. ואכן הם היו סבורין שהוא מדבר לפי פשוטו כי הלא מצרי הוא ועל כן השיבוהו כנים אנחנו וגו'.

ואמנם יוסף הצדיק ראה כי לעסק זה צריך להיות גם בנימין אחיו. א', לפי שהיה בבחינת צדיק שומר הברית והוא המכניע ערות הארץ כי זה מול זה. והב', בכדי שיהיה כל המרכבה בשלימות כי שנים עשר אחים כנגד י"ב גבולים דמלכות שנים עשר בקר והוא מרכבה לשנים עשר גבולי אלכסון כמו שאיתא בדברי הרב ז"ל (בליקוטי תורה וישב ובכוונת שמחתי באומרים לי וגו') והוא בחינת שלימות המרכבה וזה טוב מאוד להכניע הקליפה, ועל כן סיבב שיביאו גם את בנימין. והיה צריך להיות תחילה בחשאי כענין יחוד התפילה שצריך להיות תחילה בחשאי ואחר כך בקול כנודע כאשר הארכנו בזה במקומו. והכל היה בכדי להרגיל ולהרביץ הקדושה שם בכח צדקתם ליישר דרך לפני בני ישראל להכניע תוקף הקליפה. ועל כן גם יהושע שלח מרגלים טרם הכנסו לארץ הכל בכדי שירגילו הקדושה שם להכניע הקליפה שיהיה נוח לכובשה. ואפשר על כן נאמר שם (יהושע ב', א') שנים אנשים מרגלים חרש וגו' כי תחילת היחוד ליחד הקדושה צריך להיות בחשאי כאמור ואחר כך יבואו בני ישראל בהתגלות בקול ליחד הקדושה שם.

וזה הדבר בעצמו היה כוונת משה רבינו ע"ה. כי הנה אם לא היו ישראל אומרים נשלחה אנשים לפנינו ובמחשבה רעה כזו, ודאי שהיה הקב"ה אומר בעצמו לשלוח אנשים. כי ודאי יהושע לא עשה זאת מדעתו לשלוח אנשים ובפרט בדבר שכבר נכשלו ישראל בו, ובודאי ציוהו הקב"ה בזה. ואכן במה שהתחילו ישראל בזה עבור חסרון אמונתם בה', נתקלקל הענין למאוד וכבר צפה

שמו יתברך שלא יצאו נקי מזה. ואך אף על פי כן הנה הבחירה ביד האדם הוא כנודע. ורצה שמו יתברך לתקן את זאת שלא יכשלו המרגלים בהוצאת דבה. ועל כן אמר למשה שלח לך אנשים פירוש לך דייקא על דעתך כמו שאתה מבין ויודע אופן הצטרכות המרגלים על מה הם משתלחים ומה הם צריכים לעשות ולא שילכו על דעת מחשבת ישראל שהיה לרע ולא לטוב. ושלח אנשים, פירוש צדיקים בכדי שיוכלו להוציא עצמם ממחשבה רעה, ולקשר את עצמם עמך ללכת על דעתך לטובה. ויתורו את ארץ כנען, פירוש שהם יתנו יתור להארץ בהרבצת הקדושה בה בכוחם (וכמו שכתב הרב האלשיך ז"ל (בפרשת בהר בפסוק כי תבואו אל הארץ וגו') שכשישראל על אדמתן הם מוסיפין בהארץ חיות וקדושה בכח תורתן ועבודתן את ה'). אשר אני נותן לבני ישראל, פירוש שכל כך יתוספו בה חיות וקדושה עד שיהיה ניכר בה שהיא המוכנת להנתן לבני ישראל. והוא על דרך הידוע לחכמים שזה שניתן הארץ קודם אל הכנעני בכדי שתבוא אל בני ישראל ברוב טוב בבחינת יתרון אור מן החושך בדמיון אומרם ז"ל (נדה ל"א ע"ב) למה נדה טמאה שבעה כו' כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה והבן.

וכאן אמר שמו יתברך שהם יתורו בהארץ עד שיהיה נתוודע על ידיהם את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל פירוש שכבר הגיע העת שאני נותן ארץ כנען לבני ישראל. ולא נאמר אשר אתן, כי זה עיקר שליחותם שיטהרו אותם עד קצה האחרון כשעה שאשה מטרת לבעלה ויהיה ניכר בה שכבר אני נותנה מיד כנען לבני ישראל. ולזה אמר איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם. כלומר שלזה צריכין להיות שנים עשר דוקא מי"ב שבטים שהיא המרכבה בשלימות ודוקא כל נשיא בהם הטוב והמובחר שיהיו צדיקים מופלגים בכדי שיוכלו בכחם לרגל את הארץ בקדושה ולהכניע הקליפה בכדי לישר דרך לפני בני ישראל שיכבשוה תיכף בבואם. ולזה נאמר וישלח אותם משה וגו' על פי ה' וגו' כלומר שהוא שלח אותם על אופן הזה שאמר לו ה' שילכו אל הארץ להרבות הקדושה שם. וגם יאמר על פי ה' כולם אנשים כלומר שה' אמר לו שהם כולם אנשים צדיקים וכשרים וכמאמר חז"ל (בתנחומא פרשה זו ובמדבר רבה ט"ז, ה') שנמלך משה בהקב"ה על כל אחד ואמר פלוני משבט פלוני ואמר לו ראויים הם וכו'. ראשי בני ישראל כלומר שהיו בבחינת הראש לבני ישראל והראש מכונה על המוח והדעת כי היה צריך לזה דעה שלימה איך להכין שם הקדושה בבחינת המרכבה השלימה י"ב שבטי י"ה ולהכניע על ידי זה הקליפה השוכנת שמה. ועל הדבר הזה ודעה הזו אמר להם משה עלו זה בנגב וגו' כלומר מתחילה תעלו אל המקום אשר הוא הפסולת מכל הארץ והוא ארץ הנגב שמנוגב מכל טוב שרבתה שם בחינת הקליפות ומעט טוב נמצא שם עבור שלא נתקן עדיין בטוב כשאר הארץ. על כן צריך להתחיל התיקון במקום הצריך יותר, ומקום הטוב יקבל מעצמו מזה התיקון, ובכל דהוא יתקן בטוב. ולזה אמר להם עלו זה בנגב כלומר שתראו להעלות את המקום ההוא לתקנה בטוב ולהכניע רעתה. וראיתם את הארץ מה היא, פירוש תראו איכות הארץ אם עוד בה הרבה רע או מעט. ומאין תדעו זה אמר. ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה וגו'. פירוש שתראו הארץ והעם היושב עליה ויודע לכם. כי חזקת העמים ותוקפם ידוע שהוא רק בחינת הקליפה שהם אחוזים בה ואם הקליפה תקיפה אז גם הם חזקים הם. ועל כן תראו אם הם חזקים עדיין, אז עדיין חזק הרע בארץ, או לא. ותראו לתקן הכל בטוב ליישר דרך לפנינו שיהיה נוח לכובשם.

ורמז להם בדבריו הקדושים אופן התיקון שיעשו בה. והוא על פי מה ששנו רבותינו ז"ל (ברכות נ"א.) בכוס של ברכה ונותן עיניו בו וכו' ונודע מדברי מרן הרב האר"י ז"ל (בכוונת כוס של ברכת המזון) שהוא בכדי להמתיק הה' גבורות שהם ה' אותיות אלהים. להמשיך הארת ה'

חסדים שהם סוד ה' פעמים אור והם סוד ה' פעמים הוי"ה גימטריא עין וכו' עיין שם. וגם כאן רמז להם שיראו הארץ בעיניהם להמשיך אורות ה' חסדים על ידי העין ולהמתיק על ידי זה הה' גבורות הנאחזין בה בכדי שתתוקן בטוב. וזה הוא בתחילת ביאתכם אל הארץ תביטו אליה במה שעליה מהיושבים בה. אבל אחר כך תצטרכו להביט בגוף כדור הארץ אם כבר נתקנה בטוב או לא. ולזה אמר להם ומה הארץ אשר הוא יושב בה. לא אמר כמו למעלה העם היושב עליה רק אשר הוא יושב בה. כלומר בחינת הקליפה העצמית השוכנת בגוף הארץ אל זה תפנו לראות בארץ אשר הוא יושב בה בעצמה. הטובה היא אם רעה פירוש אם נתקנה בטוב על מכונה או לא. והכל צריכים אתם לתקן. ומה הערים וגו' זה הוא סימן לחזקת העמים כמאמר חז"ל (במדבר רבה ט"ז, י"ב ומובא ברש"י) והכל על דבר האמור. ומה הארץ השמנה היא וגו' פירוש כי גם בפירותיה תוכלו להביט איכות הקדושה הנמצא בה אם פירותיה שמנים וטובים אז ודאי יש בה הרבה ניצוצי קדושה ותראו להעלותם ולהכניע הקליפה אשר סביבם. והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. כלומר כשתתחזקו שם כדבר האמור ליחד שם המרכבה השלימה להגדיל הקדושה ולהכניע הקליפה אז ודאי ולקחתם מפרי הארץ כי לא יעמוד איש בפניכם מפני מוראכם וחתכם. ורצה משה לזכות לראות מפרי הארץ שעה אחת קודם, לחביבות הארץ בעיני עובדי שמו יתברך כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ק"ב, ט"ו) כי רצו עבדיך את אבניה וגו'. וגם אפשר לקיים בהם מצוות התלויות בארץ וכמאן דאמר (בבא בתרא קי"ט). ארץ ישראל מוחזקת הוא מאבותינו. או בשביל שגם הוא יאכל מפירותיה ועל ידי זה יעלה אותה להגדיל הקדושה אשר בה.

והנה משה לא אמר להם שישבו אותו דבר, כי לא שלח אותם לחקור אחר דבריו יתברך אם טובה הארץ או לא. רק שילכו שם בבחינת הצדיקים ליחד שם הקדושה בבחינת המרכבה השלימה שנים עשר שבטים בכדי ליישר דרך לפני בני ישראל כאמור. (ואפשר שעל כן נאמר במרגלי יהושע (יהושע ב', א') וישלח יהושע וגו' שנים אנשים מרגלים חרש וגו' כי סתם חרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר כלומר ששלחם על דעת זה שיהיו כחרשים שאינם צריכים לשמוע שם מה הם אומרים וגם אינם צריכים להשיב שום תשובה כי לא נצרכו לזה רק לרגל הקדושה שם. אך הם מעצמם אמרו (שם שם, כ"ד) וגם נמגו וגו' אבל לא שלחם לזה) רק בני ישראל אמרו שישבו תשובה להם כמו שנאמר (דברים א', כ"ב) ותקרבו אלי וגו' נשלחה אנשים וגו' וישבו אותנו דבר וגו' כי הם שלחו בעצה רעה לחפור הארץ עצמה אם אינה הורגת יושביה כאמור למעלה, ואגב זה כללו גם כן בשליחותן לראות בגוף טוב הארץ אם טובה היא או לא. ולא בטחו בה' לומר שבודאי נוכל לבנו יחידו טוב הארץ מכל הארצות וכמשל שאמרו חז"ל (במדבר רבה ט', ז') למלך שזימן אשה לבנו והלך בנו לראותה אם נאה היא אמר לו המלך עבור שלא האמנת בי הנה תראה אותה ולא תבוא לביתך כי אם לבנך אתננה. וכזה היה משפט המרגלים אם לא היו עושין כי אם זה שהלכו לראותה אבל במה שעוד הוציאו דבת הארץ רעה אמר הקב"ה אם יראו האנשים האלה שאפילו ראה לא אתן להם. ועל כן נאמר וילכו ויבואו וגו' וישבו אותם דבר וגו' כי לפי שהלכו בעצה רעה כמחשבת בני ישראל ולא כמחשבת משה על כן השיבו דבר כי אם היו הולכים על דעת המקום ועל דעת משה לא היה להם להשיב כלל כי לא שלחם לתשובה כנאמר.

והנה באמת בתחילה נאמר ויעלו ויתורו את הארץ. שכן נעשה שמתחילה עלו במעלה שהארץ קנתה יתור אליה על ידיהם שנתוסף בה חיות וקדושה בביאתן כי בתחילה כשרים היו גדולי ישראל כמאמר הכתוב ראשי בני ישראל ובפרט שהיה ביניהם יהושע וכלב שעל ידם ודאי נתוסף קדושה רבה אל הארץ. ועל כן התחילה הארץ לקשט עצמה לקבל את ישראל אליה

והתחילה לבער ולכלות הקוצים מן הכרם ולהקיא את העם היושב עליה ונגפו אז כל גדולי הארץ, ובכל מקום שעברו היו קוברי מתים כמאמר חז"ל שיובא למטה. הכל בשביל שנתוסף בה חיות הקדושה חיות האמת, וממילא נשבר ונתמעט כח חיות הקליפות ונתנגפו לפנייהם גדולי העמים. וזה ממש דברי חז"ל שאמרו בזה (תנחומא בפרשה זו ומובא בילקוט רמז תשמ"ג) ויעלו ויתורו את הארץ כיצד היו נכנסין לעיר הדבר היה נוגף את הגדולים והיו בני העיר מתעסקין בקבורתן וכו'. שמזה שעלו ויתורו את הארץ שנתנו יתור אליה בחיות הקדושה, נכנס הדבר שם לנגוף הגדולים כי נשברה ונכנעה הקליפה אשר שמה.

והנה נודע מאמר הכתוב (הושע י"ד, י') כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. כי אלהים עשה את הדבר ישר שכאשר הגיעו אל הארץ בכח הקדושה שבהם, ובפרט קדושת יהושע וכלב אז הקיאה הארץ את יושביה והרגה תיכף את גדוליהם והם אותם שנכנסו בעומק הרע למאוד, כי נכנעה תוקף הרע שהיה בה. ויהושע וכלב נתנו זאת על לבם והבינו זאת שמה שראו בכל מקום עוברים קוברי מתים זו היא מעלתה וקדושתה שמכלה הקוצים והרע עבור חיות האמת שנתוסף בה. ובודאי ח"ו אינה ארץ אוכלת יושביה ואדרבה נותנת נשמה וחיות לעם קדוש אשר עליה. ואמנם שאר המרגלים לא חפצו להבין בטוב ונכשלו בזה שראו שהעם ניגף לפנייהם לומר ח"ו שהיא ארץ אוכלת יושביה. וכל הרע הזה בא להם מרעת מחשבת ישראל ששלחום לחפור את הארץ אם אינה מכלה הדרים עליה כאשר ביארנו למעלה. והם הלכו על מחשבה הרעה הזו.

ועל כן אמרו חז"ל (סוטה ל"ה). בפסוק (כ"ו) וילכו ויבואו מקיש הליכתן לביאתן מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה. ולכאורה הלא בהליכתן היו צדיקים. ואמנם כי על שם זה נקראו רשעים בעבור שהלכו על דעת מחשבת ישראל לחפור את הארץ אם אנשיה מאריכין ימים עליה. ועבור זה אמרו חז"ל (ל"ד ע"ב) בפסוק (ט"ז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע שמשה ביקש עליו רחמים ואמר לו י"ה יושיעך מעצת מרגלים וכו'. ולכאורה הלא גם המרגלים באותו שעה כשרים היו. וזה ודאי שלא ידע משה שסופן לדבר סרה. אחת כי אם היה יודע שסוף הדבר לבוא לידי חורבה גדולה כזו ודאי שהיה מבקש על זה מלפני המקום שלא ישלחם כלל וכאשר אמרו חז"ל (ספרי מובא בילקוט רמז תשל"ו וברש"י) בפסוק (במדבר י"א, כ"א) שש מאות אלף רגלי וגו' אומר שש מאות אלף רגלי וגו' ואתה אמרת בשר אתן לחודש ימים ואחר כך תהרגם וכי שבחך הוא זה, אומר לחמור טול כור שעורים ונחתוך את ראשך וכו'. והשנית כי הנה צדיק ורשע לא קאמר וזה ליבא לפומא לא גלי ואין כח ביד שום נברא בעולם לידע זאת כי הבחירה חפשית היא וכמו שכתב הרב האלשיך בזה. ואכן כי העצה רעה ראה מעת הליכתן שהלכו לראות מהות הארץ ועל כן התפלל על זה בעד יהושע שלא ילך בעצה הרעה הזו.

ואפשר לומר שעל כן נאמר בכלב (לקמן י"ד, כ"ד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו' ואמרו חז"ל (במדבר רבה פרק ט"ז, י"ט ומובא ברש"י) שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב למרגלים היה אומר אני עמכם בעצה, ולבו היה לומר האמת וכו'. וזהו שנאמר בספר יהושע (י"ד, ז') ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי עד כאן. ולכאורה מפני מה לא נאמר כן ביהושע שיהיה בפיו בעצה עם המרגלים ובפרט לפי מה שפירש רש"י שם (ביהושע י"ד, ז') שהיה כלב ירא מפני המרגלים והוא שלא יהרגוהו ומפני מה לא ירא יהושע על זה. ואכן כי לפי שהתפלל משה על יהושע שיושיעו ה' מעצת המרגלים. הועילה תפילתו שמתחילת הליכתו נפרד מעצת המרגלים וממחשבותם ולא הלך כי אם על דעת משה לרגל את הארץ בקדושה דמאריה

כאשר כתבנו. ואולם כלב שלא התפלל משה עליו הלך בתחילה בעצת המרגלים לחפור את מהות הארץ ולהשיב דבר. ואחר כך כשבא אל הארץ ובודאי קנה שם קדושה יתירה. אחזתו רעדה על זה ונתן אל לבו וכי אפשר שיהיה הארץ הטובה אשר ה' נותן לנו צריך מרגלים לידע מהותה וכאמור. ועל כן הלך ונשתטח על קברי אבות וביקש רחמים על זה שיוציאו ה' מעצת המרגלים. ועל כן היה הוא ירא לומר בפניהם שלא כדבריהם כי יאמרו לו הלא עמנו היית באותו עצה. מה שאין כן יהושע שמתחילה לא היה בדעתם ועצתם כלל. ועל כן היה בו כח להשתיקם כנאמר ויהס כלב, לפי שבעצה אחת היה עמם, ואף על פי כן הגיד שבחה של הארץ. ואפשר על כן נאמר (לקמן י"ד, כ"ד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו' והביאותיו אל הארץ וגו' וזרעו יורשנה. ופירש רש"י כתרגומו יתרכינה יורישו את הענקים ואת העם אשר בה וכו'. ולכאורה מפני מה לא זכה הוא בעצמו להוריש את הגוים אשר בקרבה. ואמנם לצד שבתחילה היה בדעתו לחקור את מהות הארץ על כן גם עליו נקנס שיראה אותה ולא יתננה לו כי אם לבניו כמאמר חז"ל הנזכר. ועל כן לא זכה הוא בעצמו שיהיה שלו כי אם זרעו. ואפשר דעל כן נאמר (ביהושע י"ד, י"ג) ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה על כן היתה חברון לכלב וגו' לנחלה עד היום וגו' כי לא ניתן לו הארץ כי אם לנחלה שינחילנה את בניו אחריו ולא לו. ואכן שאר המרגלים שנשאר בעצה הרעה הזו לחפור את הארץ מה היא ואם אינה ארץ אוכלת יושביה על כן כאשר ראו שהיו קוברי מתים אמרו מאי דקמן הלא בשביל זה אנו נשלחים. ואם לומר שהקב"ה עושה זאת למענינו שיהיו טרודים במתיהם ולא יתנו לב עלינו. הלא הרבה ריוח והצלה לפניו יתברך, והיה לו יתברך להציל אותנו באופן אחר, ולא בדבר הזה שאנחנו הולכים בשבילו. אם לא שח"ו כן טבע הארץ להרוג יושביה.

ואמנם כבר כתבנו כי ישרים דרכי ה' וגו'. ולא ישנה שמו יתברך הדבר הצריך להיות, בשביל טעות הטועים. והיה להם להבין גודל קדושת הארץ וחיות הרוחניות שבה כדרך הצדיקים שמבינים את המקום שהולכים בה, מה הוא. כאברהם אבינו ע"ה שמשגיג לטולמה של צור אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת כמאמר חז"ל (בראשית רבה ל"ט, ח') כי הבין גודל קדושתה וחיות האמת שבה. ומאופן הבנות הקדושה היה להם לידע שלפי גודל הרוחניות שבה אין הרעים יכולין להתקיים בה ותקיא הארץ את יושביה והם כלין והולכין. ונעשה ענין הזה עתה לפי שהגיע עתה להפקד בטוב להתגלות כח חיות הרוחניות שבה, ובזה מכלת הקוצים. וכנודע לידועים בחינת התלבשות השכינה הקדושה באומה והאומה מתגדלת בזה וכובשת מלכים לממשלתה עד מילוי סאתה ואחר כך היא בעצמה שורפתה ומכלתה עד איבודה לגמרי. והם לא רצו לתת לב על זה. ועל כן נאמר וישבו מתור הארץ כלומר הגם שבתחילה נאמר ויעלו ויתורו וגו' שנתנו יתור להארץ כנזכר שהארץ נתעלתה בחיות הרוחניות שבה אבל אחר כך שבו מזה לתת כבוד ויתור להארץ. ואדרבה הוציאו דבה עליה לומר אוכלת יושביה כלומר כל יושביה עליה אוכלת שהורגת טובים ורעים. ועל כן סיימו וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות. ולכאורה דבריהם סותרים זה את זה בתוך כדי דיבור כי אם אוכלת יושביה איך נמצא שם גבורים עזים כל כך ומן הסתם אנשים הדורים על ארץ הלזו אף שהם חיים מכל מקום היו חלושים בטבעם (ועיין מה שכתבנו למעלה להיפך מזה והכל אמת). ואכן שאמרו כי כל העם שראו בתוכה הם אנשי מדות טובות שלא ראו רע מהם (וכמו שכתב בכלי יקר זללה"ה) והראיה שלא תפסו אותם להרגם בערים כדרך כל המדינות שהמרגלים הבאים שם בני מות הם. ולא האמינו בה' לומר שזה ודאי מאת ה' הוא ששמרם מכל רע, רק אמרו שהוא מטוב הגוים ההם. ועל כן ודאי זה שהארץ מקיאה אותם לא מצד הקדושה שבה כי אם ח"ו מרעתה בטבע. ועל כן אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה מחמת

ששם כבר נסתלק הרע במקצת על ידי ישיבת ישראל שם. ונשכח מלבם כי ישראל עשו את מצרים כמצולה שאין בה דגים שלא נשאר שם ניצוץ קדושה כי אם ההכרח להחיות הארץ עד עת הגאולה, וכמעט בכל הרע הוא שם. אבל יהושע וכלב היו מן התרים את הארץ שהם נתנו יתור וכבוד להארץ ואמרו טובה הארץ מאוד מאוד כלומר לא ח"ו מחמת רעתה אוכלת יושביה רק מחמת טובה הגדולה שאינה יכולה לסבול הרעים ומכלת הקוצים. אבל אנו אם חפץ בנו ה' פירוש אם נהיה כשרים והגונים שיהיה חפץ ה' בנו כלומר שיחפץ בנו ה' מחמת טובינו והביא אותנו אל וגו' ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש כלומר לפנינו ודאי יהיה הארץ אשר זבת חלב וגו'. ונודע אשר כי יהיב רחמנא שובע לחיי הוא דיהיב כמאמר חז"ל (תענית ח' ע"ב). והכל כי אם נהיה טובים ודאי נתהלך לפני ה' בארצות החיים כי היא ארץ החיים ואינה מכלה כי אם הרעים. אבל נותנת כל טוב וחיים להטובים.

עוד יתבארו הכתובים בדרך אחר, ובזה נבוא בפירוש הפסוקים אחת לאחת. דהנה להבין מה שנמלך משה במקום בשליחות המרגלים הגם שהוטב הדבר בעיניו כמה שנאמר (דברים א', כ"ג) וייטב בעיני הדבר. ואמנם כי היה ירא במשלחתם שלא יוכשלו מאנשי ארץ כדרך הולכי מרגלים שאם ישימו אנשי הארץ לבם עליהם יהיו נתפסים ברשתם. ולזה אמר אשאל את פי ה' אלהי אם הוא יתברך יסכים לזה ודאי שיצליחו ולא יכשלו בלכתם, או שימנע ה' מלשלוח עבור זה. והנה באמת כשראה שמו יתברך שלא יגיע להם שום רע בלכתם רק וילכו ויבואו מקיש ביאה להליכה בלי שום פגע רע ומוקש, על כן לא עיכב את השליחות כי אולי ישימו בני ישראל זאת על לבם גודל הנס שיעשה במרגלים שישובו בשלום שהוא שלא כדרך הטבע וכאשר נבאר להלן, ויחזק לבם בזה לבוא לגשת מהר אל הארץ, ולא יעלה מורא על ראשם מהעמים השוכנים בה. ולזה יאמר הכתוב שלח לך כלומר שלח אותם ואני מבטיחך שלך יהיה כלומר שישובו אליך כמו שתשלחם בחיים ושלום. ועל כן שלח אנשים פירוש לפי שאני מבטיחך שישובו כולם אליך בלי פגע, תוכל לשלוח אנשים חשובים ראשי העדה. שלא כדרך שולחי מרגלים שבחרים באנשים ריקים קלי הדעת לפי שכפסע בינם לבין המות ולא ירצה איש חשוב להכניס ראשו בזה, וגם בכדי שידעו לשקר ולכזב אם יתפסום, ויוכלו לברוח מן התפיסה. אבל אתה תשלח אנשים חשובים ואני מבטיחך עליהם שיחזרו לשלום בלי דבר רע ובזה יוגדל הנס בעיני בני ישראל. וגם צריכים להיות אנשים חשובים בכדי שיסמכו העם עליהם ויאמינו לדבריהם שלא פגע בהם אדם לומר להם מטוב ועד רע, ויאמינו על ידי זה להבא שיבואו ויירשו את הארץ כדבר ה'. ולזה אמר ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל. כלומר מזה שיתורו את ארץ כנען ידעו הכל כי ודאי אני נותנה לבני ישראל כי יראו שנפל פחדם על כל העמים הגרים בה שלא יתגרו בהם, ומכל שכן שיפלו לפני בני ישראל, לחלישת לבם. וכאשר אמרו מרגלי יהושע (יהושע ב', כ"ד) וגם נמוגו כל ישבי הארץ מפנינו כלומר גם מפנינו לבד השני מרגלים שהיו שם נמוג לבבם ולא קמה עוד רוח בהם. וכמו שאמר מלך יריחו (שם שם, ג') כי לחפור את כל הארץ באו שכל כך נפל פחדם עליהם שסברו שבשנים מהם די לחפור את כל הארץ. ועל כן בבואם לשלום ידעו בני ישראל כי בודאי יבואו אל הארץ. ולזה אמר איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו וגו' כי דרך שולחי מרגלים אם ישלחו לרגל מדינה אחת ישלחו בחשאי אחד או שנים לרוב ולא יותר בכדי שלא יתרעש הדבר על ידי רבוי אנשים ויתפרסם ומכל שכן שלא לשלחם ביחד כי אם אחד מקצה מזה ואחד מקצה מזה והכל מפני היראה שלא יודע הדבר למלך המדינה ויהרגם. אבל בזה תשלחם איש אחד למטה והם שנים עשר אנשים הולכים כולם ביחד ולא ייראו ולא יפחדו. והכל להגדיל הנס בעיני בני ישראל. וגם שכל שבט ושבת יאמין ביותר בשלוחו אשר משבטו כי יאמר שבודאי הוא

מגיד להם האמת שלא ידיח את בן אחיו או בן אמו (או אפשר להיפך כי אמר הקב"ה אולי לא יאמינו בני ישראל שבודאי ישובו בשלום ועל כן כל אחד יאמר יהיה השליח משבט אחר לא משבטי על כן תקח איש אחד מכל שבט ובזה לא יהיה להם פתחון פה לומר דבר) ותשלח דוקא כל נשיא בהם בכדי שיהיה להם על מי לסמוך ולהגדיל הנס שבודאי ישובו כאשר ילכו בלי שינוי. ועל כן..

(ג) וישלח אותם משה וגו' על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל וגו'. כלומר כי משה האמין בה' ובדברו, ושלח על ידי הבטחתו כולם אנשים גדולים וחשובים ראשי בני ישראל הגם שמי ראה לשלוח ראשי העם למרגלים, ובכל מלחמה הנה ראשי העם. נשמרים יותר משאר העם ואך לא כן כאן. כי ידע שה' אתם ולא יראו מרע. ולזה הנה..

(ד) ואלה שמותם למטה ראובן וגו'. כלומר כי הנה אנשי שם היו וכל אחד היה ניכר בשבטו עד שהשבט היה מתיחס בו. וזה למטה ראובן וגו'. כלומר כי הוא היה המיוחד במטה ראובן שכולם היו מתכבדין בו והוא אותו ששמו שמוע בן זכור וכן כולם היו מיוחדין לשבטן עבור שהשבט היה מתיחס בו שכן דרך החשוב שהכל מתיחסין בו. וראיה משבט אפרים ויהודה שמרגליהם היו מן החשובים דחשובים ומשה שלח את יהושע מבחוריו וגיסו כלב בן יפונה והכל להראות בטחונו בה' שבודאי יפול פחדם על העמים ולא יגעו בהם. ובזה אפשר לרמז במאמר הכתוב איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם. פירוש רק שני אנשים יהיו למטה אבותיהם ולא נשיאיהם והם יהושע וכלב וזה איש אחד למטה אבותיו אבל השאר תשלחו כל נשיא בהם. והכל להראות כי החליפו אלו בכוון לגודל אמונת משה בה' שעל כן שלח דוקא קרוביו ואוהביו וידעו בני ישראל כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. ואומר הכתוב..

(טז) אלה שמות האנשים וגו'. ויקרא משה להושע בן נון יהושע ואמרו חז"ל (סוטה ל"ד, ובמדבר רבה ט"ז, ט') שהתפלל עליו י"ה יושיעך וכו'. ולכאורה מה ענין התפילה אל קריאת שמו היה לו להתפלל עליו בלי ההוספה על שמו. ואמנם כי כוונת משה היה על דרך מאמר הכתוב (שמות י"ז, י"ד) כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק וגו' כי יהושע הוא המסוגל לבטל קליפת עמלק כנודע (וכמו שאיתא בזה"ק בשלח ס"ו.). וזה היתה כוונת קריאת שמו בכדי שלא יוכל עמלק להזדווג להם ח"ו, כי עמלק יושב בארץ הנגב. ואמנם גם זה נרמז שהתפלל עליו י"ה יושיעך וגו' והוא לפי ששמע משמו יתברך שאמר לו שלח לך ופירושו שלח לך לדעתך אני איני מצוה אותך כמאמר חז"ל (סוטה ל"ד, וברש"י שם) עלה בלבו לומר מפני מה אינו מצויני יתברך על הדבר הזה אם לא שיש איזה חשש בדבר ועל כן התפלל על יהושע שינצל מזה. ולזה אמר הכתוב..

(יז) וישלח אותם משה וגו' ויאמר אליהם עלו זה בנגב וגו'. כלומר עבור זה שהבטיחני הקב"ה שתשובו בשלום, ועבור זה שקראתיו במאמר שמו יתברך, יהושע. על כן עלו בנגב, אף שעמלק יושב בארץ הנגב וידוע שהוא השונא לישראל יותר מכל האומות וקליפתו בתוקף גדול אף על פי כן עלו שם כי גם עליו יפול פחדים ומוראכם. ועל כן ועליתם את ההר הגם שדרך השומרים לישיב בהרים ובגבעות בכדי לצפות מרחוק אם לא יבוא איזה מרגל או איזה חיל אומה ושם ודאי חיל עמלק, אל תיראו מהם. ועוד יאמר עלו זה בנגב על דרך הסימן שעשה יהונתן עם נושא כליו (שמואל-א י"ד, ח'-י') שבתחילה יתראה אליהם ואם יאמרו עלו עלינו אז ודאי פחד ה' עליהם שיראים לרדת אצלינו ונכבשם. וכזה אמר להם משה עלו זה בנגב ועליתם את ההר שאתם תעלו

תיכף אליהם בחזקה ולא תעמדו תחת ההר, בכדי שלא יסברו העמלקים שאתם יראים מהם כי הם יראים מכם ולא אתם מהם. ועל כן.

(יח) וראיתם את הארץ מה הוא וגו'. פירוש שאין לכם להסתיר ענין הדבר שאתם הולכים עליה כדרך שאר המרגלים שמסתירים עינים רק וראיתם מפורש בפומבי את הארץ מה היא כאדם העושה בשלו לבחון את הארץ אם טובה ולבחון העם היושב עליה החזק הוא הרפה וזה ודאי משפט מות הוא ואך אתם לא תיראו כלל. עוד תעשו שתראו.

(יט) ומה הערים אשר הוא יושב וגו' הבמבחינים וגו'. והבחנת ערי מבצר בגלוי ידוע שהוא שלא בטבע כלל לצאת נקי מזה. ועוד יותר תעשו.

(כ) והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וגו'. ומי לא ידע ויראה בעיניו שמרגלים הם כיון שנושאים הפירות לארצם ואינם אוכלים מהם. ועל הכל הנה ה' אתכם להצילכם מכל אויביכם ולא תיראו מהם. ואומר הכתוב כי כן היה כדבר משה. אשר.

(כא) ויעלו ויתורו את הארץ וגו'. שעלו בריש גלי ויתורו את הארץ לעין כל ממדבר צין עד רחוב לבוא חמת. ומספר הכתוב והולך עוד בגבורת ה' יתברך. אשר.

(כב) ויעלו בנגב ויבוא עד חברון. שכלב לבד בא לחברון כמאמר חז"ל (סוטה לד ע"ב) ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק ומי יצא נקי מתחת ידם. וגם הנה וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים ובודאי כל טוב שהיה במצרים כל שכן שהיה בחברון. ומצרים ידוע שעבד לא היה יכול לברוח משם והן כלב נכנס לבדו שם ויצא בשלום בלי פגע. ועוד יותר אומר הכתוב אשר.

(כג) ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה וגו' וישארו במוט בשנים וגו'. ונדע מאמר חז"ל (במשנה ג' פרק ג' דביצה) שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה וכו' ופירוש משום דאוושא מילתא כו' והם נשאוהו בפרסום במוטות לעין כל וגם מן הרמונים ומן התאנים ומי הוא אשר לא ידע שהם נושאים אותם להראות את טוב הארץ בכדי לבוא עליהם במצור. ועוד יותר מספר הכתוב כי.

(כד) למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל. ואומר קרא נחל אשכול ולא קראו. כי בעל השדה בעצמו קרא למקום ההוא נחל אשכול על אודות האשכול שכרתו בני ישראל ובכל זה לא היה להם שום פוצה פה ומצפצף לומר להם שלא כהוגן. כי היה ה' אתם והשתיק כל אשר סביבם. ואכן אומר הכתוב.

(כה) וישבו מתור הארץ. כלומר המרגלים שבו עצמן לצד אחר מזה אשר תרו הארץ כי לא די שלא הגדילו שם ה' בשובם מתור הארץ לומר הרי לפניכם הנס המופלג שנעשה עמנו שנפל פחדינו עליהם ונמוגו מפנינו עד שלא אמר לנו איש מהם דבר ובזה תדעו שבודאי נבואה אל הארץ לבטח. אלא אף הוציאו דבה בזה הדבר עצמו לומר. הנה.

(כז) באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה וגו' כלומר הנה באנו לשם בלי פגע ומקרה רע וגם ראינו את טוב הארץ שזבת חלב ודבש הוא כדרך המרגלים ולא אמר לנו אדם דבר. ועוד יותר עשינו שלקחנו ונשאנו פירותיה משם וזה פריה. והוא שלא בטבע שלא ירגיש אדם בזה ואין זה כי אם.

(כח) אפס כי עז העם היושב בארץ וגו'. כלומר שבודאי אין בזה כי אם לגודל חזקם ותוקפם ומחמת עזות שלהם לא חששו אלינו כלל. והיה כמצחק בעיניהם לומר שאנחנו נבוא לרגל את ארצם ואנו באים נגדם. ודקדקו לומר סתם העם היושב בארץ ולא הזכירו שם האומה. לומר, כי

לא אומה אחת שם לומר הרי גם אנו אומה לנגד אומה. כי הרבה אומות שם וכל אחת עזה וחזקה עד למאוד, ואין לכנותם כי אם בשם העם לבד. וכאשר נאמר במלחמת הכנעני מלך ערד (במדבר כ"א, ב') אם נתן תתן את העם הזה בידי וגו' לפי שראו ישראל שהיה צורת פניהם משל עמלק ולבושיהן ושיחתן של כנענים אמרו רבונו של עולם אין אנו יודעין מי הן וכו' והתפללו סתם בלשון העם הזה כמאמר חז"ל (בספרי מובא בילקוט רמז תשס"ד). וראיה שלא אומה אחת הוא כי הרי והערים בצורות גדולות מאוד מה שאין דרך מי שרוצה לשמור עצמו מאנשים כמונו לעשות החומה גבוה כל כך אם לא

(90) ספר באר מים חיים פרשת בלק - פרק יג

מחמת שעמים רבים שם וכל אחד מהעמים חזק מאוד וכל אחד ירא מחבירו שלא יבוא עליו על כן הערי מבצר גדולים וגבוהים כל כך. וראיה לזה כי הנה וגם ילידי הענק ראינו שם והם המעניקים חמה בקומתם (יומא י'). ועל כן צריכין לעשות בפניהם חומה גבוה לרום. וגם מזה ראיה שלא אומה אחת שם כי הם ודאי נחלקו מאומה אחרת. והגדילו עוד ברשעם להוציא דבת הארץ לומר לכו וראו הרי.,

(כט) עמלק יושב בארץ הנגב וגו'. וארץ הנגב ידוע שהוא מנוגב מכל טוב שהוא הפסולת מכל הארץ ודחו העמים את עמלק לשם. וגבורת עמלק וכחו ידענו שהוא חזק למאוד ואף על פי כן לא נתנוהו לשבת בארץ זבת חלב ודבש, מכלל שהם חזקים הרבה ממנו. ואמרו עוד הרי והחתי והיבוסים וגו' יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן. וכל המקומות האלה ודאי אינם משובחים כשאר הארץ. כי הרי אינו טוב כמישור וגם אצל הים אינו טוב כל כך כמאמר חז"ל (ספרי מובא בילקוט רמז תתקס"א) בפסוק (בראשית מ"ט, י"ג) זבולון לחוף ימים ישכון שהיה זבולון מתרעם לפני המקום ואמר לפניו רבונו של עולם לאחי נתת ארצות ולי נתת ימים וכו'. והאומות האלה נודעים בגבורתם ובחזקתם, ואף על פי כן הם גרים בפסולת הארץ, מכלל שארץ העמים גופה תקפה וגבורתה גדלה עד למאוד, ועבור זה לא חששו שם אלינו כלל. ואף בראותם שנטלנו מפירות הארץ מה להם בזה והם אינם יראים מאדם בעולם ובפרט מאנשים כמונו. ועל כן הנה כלב בן יפונה הצדיק, כשמעו זאת ויכאב לבבו מאוד, חגר חרבו על ירך ועמד עליהם בכוחו הגדול. ונאמר.,

(ל) ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וגו'. כלומר השתיק את כולם והראם אל משה. לומר כי הן זה ודאי אמת אשר תוקף העמים וחזקם גדולה עד מאוד אבל הביטו אל משה וכי יש דבר בעולם שיעמוד נגדו הלא הוא המשדד ומשבר בכוחו של שמו יתברך את כל המערכת השמים וכוכביהם ומכל שכן את כל טבע עולם הזה ומה עשה בפרעה ובכל עבדיו להכותם עשר מכות שלא בטבע העולם וגער בים סוף ויחרב וניער פרעה וחילו בתוכו וכמאמר חז"ל (סוטה ל"ה). הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן וכו' וכיון שהוא עושה דברים שלא בטבע העולם כי אם במאמר פיו יתברך. ודאי הלא כל הגוים כאין נגדו כאפס ותהו נחשבו לו וכל דיירי ארעא כלא חשובין. ובזה ודאי עלה נעלה וירשנו אותה וגו'. וכפל דבריו לומר עלה נעלה והיה די לומר נעלה לבד. ואמנם כי קאי למה שלמעלה לומר שהשתיק את כולם אל משה ואמר עלה כלומר כיון שהוא עולה ודאי נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה פירוש הוא ודאי יכול ואנחנו אצלו נוכל לה כיון שהוא עושה הכל בכוחו של הקב"ה ומה כל הארץ הלזו לפניו יתברך. והנה בדברים האלה השתיק כל העם כי מי מהם לא ראה את מעשה ה' הגדול והנורא אשר עשה עמהם מעת צאתם ממצרים עד היום הזה ומה יענו על הדבר מה שלמעלה מהטבע. ואמנם הנה

נודע מאמר חז"ל (שבת ק"ה ע"ב) אומנותו של היצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד וכו'. וכזה נעשה במרגלי הארץ שאף שבתחילת הליכתן כשרים היו. מכל מקום הנה בעת בואם לשם וראו את עמי הארץ. ונתייראו מהם לרוב תוקפם. וזה נעשה מחסרון אמונתם כי לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו לומר שודאי יושיעם ה' כאשר הושיעם עד הנה. ואמרו בלבם אפשר שלא יתקיים עליהם ה' עוד במלחמה כבידה כזו. ועתה כאשר השתיק כלב את כל העם לומר כי הנה משה עמם שעשה בכוחו של הקב"ה נוראות גדולות עד הנה ובודאי כן יעשה עוד. אומר הכתוב..

(לא) והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות וגו' כי חזק הוא ממנו. כי מרעה אל רעה יצאו עד שכחשו בה' ח"ו וכפרו בו לומר כי ח"ו בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם כמאמר חז"ל (סוטה ל"ה). כי כן אומנותו של יצר הרע שכאשר ישמע האדם לעבירה קלה ולא יחזור בתשובה עליה אז יתפסנו ברשתו ח"ו ויסיתנו לכפור בה' ובתורתו והוא הולך ועושה כן. ומזה מוסר השכל אל בני אדם גם בני איש. לשמור עצמו יומם ולילה שלא ישמע אל היצר הרע לעבור על עבירה קלה מן הקלה. כי מן הקלה ודאי יבוא לעבור על החמורה שבחמורות. לצד שכיון שנקנה בנפש האדם בחינת הרע הנאחזת בו מן העבירה כמאמר חז"ל (עבודה זרה ה'). כל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין רבי אליעזר אומר קשורה בו ככלב וכו' הרי הרע זה יביאנו לעבור את פי ה' עוד ועוד עד אל הקצה מזה.

ועוד צריך האדם לקחת מוסר מזה איך שצריכין לכפות מדות הרעות מכל וכל, וביותר מדת הגבהות ומדת הנצחון הבא ממדת הגבהות. כי הן אנשים הללו ידוע שהיו צדיקים ובעלי שם טוב וגבורי כח ונבחרו על פי ה' והעיד עליהם הכתוב כולם אנשים ראשי בני ישראל ועם כל זה כיון שאמרו בפיהם אפס כי עז העם היושב בארץ וגו' ונשמע מדבריהם שקשה לעלות אל הארץ על כן אחר כך כשאמר כלב עלה נעלה וגו' הגם שלא הכחיש את דבריהם כלל כאשר כתבנו שהודה לדבריהם לומר אמת כי עז העם ואך עלה נעלה בכוחו של הקב"ה. אף על פי כן כיון שאמר שלא כעצתם לא יכלו לעצור כח לשתוק בזה לומר יעשו העם מה שירצו. ויצאו עבור זה מדת יהודית להכחיש בה' ולכפור בו. והכל מפני הגבהות והנצחונות שלא יכלו לעמוד בזה שינצחם אדם שיהיה נעשה שלא כעצתם וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ק"א ע"ב) בירבעם בן נבט גסות הרוח שהיה בו טרדתו מן העולם וכו'. כי לא לימד עצמו קודם לשבר את גבהות לבו. ועל כן כאשר ראה שכשילך לירושלים יהיה רחבעם יושב בעזרה והוא יעמוד ואין זה לפי גדולתו. הלך ועבד עבודה זרה והחטיא את ישראל בעבירה חמורה וגדולה כזו. והכל בכדי שלא יפול רגע מגבהותו וגדלותו. אוי לאותו בושח ולאותו כלימה. וכן אנו חלילה בדורותינו זה. הגם שהאדם אינו מבין זה ונדמה לו שעושה הכל לשם ה'. אבל באמת שקר וכזב הוא. כי על ידי גבהותו ונצחונותו בקל יבוא לכפור בה' ובתורתו ובחכמיו וצדיקיו ויעמוד בחזקה בכל מאמצי כוחו ובכל ממונו שלא ינצחנו אדם.

ונחזור לענין המרגלים שכחשו בה' לומר ח"ו כי חזק הוא ממנו. ואמנם כי יראו לנפשותם פן יכחישים כלב בזה לומר, הרי בעינינו ראינו מפלתם לפנינו כי הלא בכל מקום שעברנו קברו מתים, ובודאי זה הדבר עשה ה' לסימן לנו לראות כי הוא יתברך מפליא לעשות ומפיל את הגוים לפני מעט מישראל ומכל שכן בבוא כל ישראל לשם ודאי יפילו בדבר או בחרב איש ברעהו. לזה הקדימו עצמן להוציא גם מזה דבת הארץ. ועל כן נאמר..

(לב) ויוציאו דבת הארץ וגו' לאמר הארץ אשר עברנו בה וגו' ארץ אוכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו וגו' אנשי מדות וגו'. כלומר כי היא בטבע הורגת אנשיה. ואין מתקיים בתוכה כי אם

אנשים הגבורים החזקים למאוד ועל כן כל העם אשר ראינו בתוכה הם אנשי מדות שזה לכאורה שלא בטבע כלל כי הגם שיש ארץ שמגדלת גבורים מכל מקום ודאי לא כולם גבורים המה ויש בהם גם כן חלשים אבל שם כל העם שראינו בתוכה הם אנשי מדות. ובודאי אין זה כי אם מחמת שהחלשים אינם מתקיימין עליה כלל ולא נשאר כי אם הגבורים אנשי השם. ויש בדבר הזה לשון הרע לכמה פנים. אחת שלא יוכל כלב לעשות סימן מזה לטובה כאמור. והשנית שאמרו כי גם עבור זה לא נתנו לב עלינו ליתן אותנו כמרגלים את הארץ כי אמרו מה לנו אם יבוא עם כזה אלינו. הלא בין היום ובין מחר יאבדו כולם שהארץ תאכל אותם ואת אשר עמם. ובזה ודאי המסו את לב העם והיה לאבן. והנה לפי שאמרו שהעם אנשי מדות ולא פירשו מדתן כמה הוא. על כן אמרו.,

(לג) ושם ראינו את הנפילים בני ענק וגו' ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. כלומר הנה הנפילים ידוע שהם בני ענק שמעניקין החמה בקומתן. ועל כן ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם ששמענו אומרים זה לזה נמלים (או חגבים) הולכים בכרמים כאנשים כמאמר חז"ל (וסוטה ל"ה. ומובא ברש"י) ואם כזה היינו בעיניהם מכלל הדבר אתה למד ששאר האנשים שם הם גדולים וגבוהים למאוד. כי הרי הם נחשבים אצלם כאנשים ועלינו אומרים נמלים כאנשים. ומזה תדעו מדות אנשים אשר שם. וכו'.

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים